

Santiago de Compostela – domov češtiny ve Španělsku



Anna Jagošová

ABSTRAKT:

Na Univerzitě v Santiagu de Compostela se již od roku 1988 vyučuje v Centru moderních jazyků český jazyk. První vyučující češtiny a stálou garantkou výuky je Mgr. Kateřina Vlasáková, ředitelka Centra moderních jazyků. O češtinu je mezi studenty z řad akademické obce i široké veřejnosti už od zahájení výuky velký zájem. Kurzy jsou vedeny interaktivní formou, kurzisté se seznámí nejen s českým jazykem, ale i kulturou. Nejčastěji se otevírají kurzy pro začátečníky. Dle přehledu z let 1988–2014 se jich účastní 10 až 30 studentů za semestr. K zápisu do kurzů češtiny je motivuje zájem o slovanské jazyky, o českou historii, ale především výjezd do České republiky v rámci studia. Konverzace s pokročilejšími studenty jsou vedeny individuálně. Výuku češtiny zajišťují v Santiagu de Compostela stážisté z českých univerzit přes ERASMUS. V letech 2020 a 2021 se na výuce podepsala pandemická situace, i přesto se kurzy češtiny otevřely. Vedle Univerzity v Santiagu de Compostela se český jazyk ve Španělsku vyučuje také na madridské univerzitě, v České škole Madrid a na Univerzitě v Granadě.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Centrum moderních jazyků, český jazyk, čeština pro cizince, čeština v zahraničí, Univerzita v Santiagu de Compostela

ABSTRACT:

Czech has been taught at the University of Santiago de Compostela in the Modern Language Center (formerly the Language Institute) since 1988. In fact, the first Czech instructor and the guarantor of the subject is the director of the Modern Language Center: Kateřina Vlasáková. There has been great interest in Czech language from the academic community and the general public since it was very first offered. From the start, the courses have been conducted in an interactive way; they also acquaint students with Czech culture as well as the language. Courses for beginners are the ones offered most. Surveys show that between 1988 and 2014, 10 to 30 students would be enrolled in Czech courses. The motivation behind enrolling in Czech language courses were: an interest in Slavic languages; interest in Czech history; and, above all, academic stays in the Czech Republic as part of their studies. Conversation classes for more advanced students are offered individually. Thanks to the ERASMUS program, students from the Czech Republic teach Czech in Santiago de Compostela. Despite the situation surrounding the pandemic, Czech language courses have been on offer this year. Besides the University of Santiago de Compostela, Czech is also taught at the University of Madrid, the Czech school in Madrid, and at the University of Granada.

KEYWORDS:

Modern Language Center, Czech language, Czech for foreigners, Czech abroad, University of Santiago de Compostela



Na Univerzitě v Santiagu de Compostela,¹ hlavním městě Galicie, se český jazyk vyučuje nepřetržitě od roku 1988 až dodnes (Vlasáková 1997: 155). Centrum moderních jazyků (Centro de linguas modernas), dříve Jazykový institut (Instituto de idiomas), které je součástí univerzity, bylo vůbec první institucí ve Španělsku, kde se čeština začala vyučovat. O výuku se zasadila především Mgr. Kateřina Vlasáková, která je od roku 2010 ředitelkou tohoto centra. Čeština je v široké nabídce jazyků, které si studenti nezávisle na svém zaměření mohou zapsat. A nejen oni. Ke studiu češtiny na Univerzitě v Santiagu de Compostela se mohou přihlásit i zájemci mimo akademickou obec.

V současné době lze studovat český jazyk na třech španělských univerzitách, jak o tom informuje Velvyslanectví České republiky v Madridu (VČR Madrid). Mimo Santiagu de Compostela se čeština vyučuje v Madridu a v Granadě.

Filozofická fakulta Univerzity Comptense v Madridu vypisuje kurzy českého jazyka pro všechny zájemce v rámci univerzity. Nejedná se o studium bohemistiky ve smyslu možnosti absolvování studijního oboru, ale o různý počet semestrálních kurzů, které se zaměřují na český jazyk a obecně českou kulturu, tradice a historii. Kurzy jsou vypisovány jak pro začátečníky, tak pro mírně až středně pokročilé. Univerzita Comptense navíc disponuje knihovnou s 200 svazky v českém jazyce. Zastoupena je zde beletrie, poezie i odborná literatura.

V Madridu mohou zájemci o český jazyk navštěvovat také Českou školu Madrid.² Jedná se o krajanské sdružení založené v roce 2012. Jeho cílem je udržovat, podporovat a šířit český jazyk a českou kulturu nejen mezi českými krajany ve Španělsku. Výuka češtiny zde probíhá na bázi semestrálních nebo celoročních kurzů. Česká škola Madrid má pestrout nabídku kurzů češtiny určených začátečníkům, ale i pokročilým studentům. Vhodné jsou pro děti už od 18 měsíců (v doprovodu rodičů). Protože se nejedná o univerzitní systém, ale o krajanské sdružení, k výuce češtiny se může zapsat kdokoliv. Velkou výhodou je také knihovna s více než 500 svazky české literatury pro děti i dospělé. Na výuce českého jazyka v České škole Madrid se dlouhodobě podílejí studenti z České republiky formou zahraniční stáže ERASMUS.

Univerzita v Granadě nabízí studium bohemistiky v rámci studijního oboru Moderní jazyky a jejich literatury. Dle aktuálních informací vedených na webové stránce univerzity (UGR) lze češtinu studovat také jako minoritní jazyk v rámci takřka všech filologických i humanitních oborů. Začátečníci i pokročilí z řad studentů univerzity se mohou zapsat do několika variant dvousemestrálního kurzu, který se zaměřuje výhradně na studium českého jazyka. Čeština je v Granadě vyučována formou vysoškolského kurzu, zapsat se k ní proto mohou pouze studenti univerzity.

Díky Ústavu českého jazyka a teorie komunikace na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a programu ERASMUS+ jsem v roce 2021, byť ve velmi omezeném režimu z důvodu pandemické situace, vycestovala jako lektorka českého jazyka pro cizince do právě Santiagu de Compostela.

1 Univerzita v Santiagu de Compostela patří s datem založení v roce 1495 k nejstarším univerzitám ve Španělsku a je zároveň nejstarší a největší univerzitou v Galicii.

2 Informace o škole jsou dostupné na <http://ceskaskolamadrid.es/>.

POČÁTKY ČEŠTINY V SANTIAGU DE COMPOSTELA

Výuku češtiny na Univerzitě v Santiagu de Compostela zajišťuje od roku 1988 Jazykový institut (dnes Centrum moderních jazyků). Od zmíněného roku nabízí český jazyk všem svým studentům i zájemcům mimo akademickou obec. Nejedná se však o studijní obor (nelze si představit bohemistiku nebo slovanská studia v pravém slova smyslu), ale o jazykovou výuku, tedy realizaci kurzů současné češtiny. To je dáno také postavením Jazykového institutu, který se od svého vzniku řadí mezi tzv. služby univerzity. Není součástí žádné konkrétní katedry, i když má obdobné funkce: zajišťuje výuku jazyků pro akademickou obec Univerzity v Santiagu de Compostela (Vlasáková 1996: 208). Na počátky výuky češtiny vzpomíná Kateřina Vlasáková, vedená tehdy na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy jako lektorka, která na Univerzitě v Santiagu společně s češtinou vyučovala z nutnosti také ruštinu, takto: „Tenkrát (...) začalo vše tak jako ostatně i na některých jiných univerzitách v zahraničí: silná dávka nadšení ze strany učitele a studentů — nezájem (...) ze strany našich tehdejších zastupitelských orgánů.³ Učebnice a ostatní materiály k výuce byly vesměs tendenční a poplatné době, a tak bylo někdy lépe přebírat podklady pro výuku z jiných zahraničních učebnic nebo narychlo vyrobit pro okamžitou spotřebu příručky vlastní.“ (Vlasáková 1996: 208–209).

O velkém zájmu o češtinu i o nadšení od počátků její výuky svědčí počty těch, kteří se do kurzů českého jazyka zapsali. Centrum moderních jazyků disponuje přehledy, v nichž je evidováno, jaké jazyky byly vyučovány,⁴ v jaké hodinové dotaci, zda se jednalo o kurz semestrální/celoroční, nebo o letní školu. V tomto článku využiji přehled z let 1975–2014. Pouze pro představu: ve všech nabízených jazykových kurzech Jazykového institutu (později Centra moderních jazyků) byl v prvním školním roce jeho fungování 1975/1976 celkový počet zapsaných studentů 94. O deset let později se toto číslo vyšplhalo na 1371, v období 1995/1996 to bylo 1733 a mezi léty 2000 až 2014 se počet studentů neustále pohyboval nad hranicí 2000 přihlášených.

Kurz češtiny navštěvovali ve školním roce 1987/1988, tedy v prvním roce výuky, čtyři studenti. V následujícím desetiletí se k výuce češtiny zapisovalo vždy okolo šesti až deseti kurzistů. Ve školním roce 1995/1996 se počet zájemců vyšplhal na 26 zapsaných studentů. Tento trend pokračoval po celé období 90. let. Ve školním roce 1999/2000 se do semestrálních kurzů češtiny zapsalo vůbec nejvíce zájemců, a to 30.

3 Tato situace trvala zhruba do Sametové revoluce. Teprve po ní byla práce Kateřiny Vlasákové — šíření českého jazyka a kultury v zahraničí — doceněna. Prozatím posledním z řady ocenění je udělení Gratias Agit v roce 2018. Jedná se o cenu, kterou Ministerstvo zahraničních věcí uděluje krajanům a přátelům České republiky za zájem a šíření dobrého jména České republiky v zahraničí (MZV).

4 Celkem se jedná o 23 jazyků, které byly mezi léty 1975–2014 a v letech následujících až dodnes vyučovány. Jsou to angličtina, arabština, baskičtina, čeština, čínština, dánština, francouzština, galicijština, italština, japonština, katalánština, litevština, maďarština, moderní řečtina, němčina, nizozemština, polština, portugálština, ruština, slovenština, španělština (výuka španělštiny pro cizince), švédština a španělský znakový jazyk.



V prvním desetiletí našeho století až do roku 2014 kurzy češtiny navštěvovalo v průměru okolo 10 studentů.

Od roku 2010 působí Kateřina Vlasáková ve funkci ředitelky Centra moderních jazyků, což se paradoxně podepsalo na mírném úbytku zájemců o češtinu. Faktem ale zůstává, že kurzy českého jazyka na Univerzitě v Santiagu de Compostela mezi léty 1988 až 2014 absolvovalo přes 350 kurzistů z řad studentů univerzity i osob mimo akademickou obec. K tomu všemu je třeba také přičíst frekventanty letních intenzivních kurzů češtiny, které se konaly v létě 2004–2007 a 2009. Za těchto pět let jimi prošlo okolo 40 zájemců o český jazyk. Pokud sečteme dohromady studenty zapsané v semestrálních i letních kurzech, může se Jazykové centrum na Univerzitě v Santiagu de Compostela pyšnit až 47 zapsanými studenty v kurzech češtiny v jednom školním roce.

Důvody, proč se rozhodli právě pro studium češtiny, shrnuje článek Kateřiny Vlasákové, v němž se k motivaci pro výběr češtiny vyjadřují studenti⁵ zapsaní do kurzů ve školním roce 1995/1996 (Vlasáková-Couceiro 1996: 210–211). Studenti uvádějí jako jeden z důvodů rozšíření obzorů, touhu po setkání s jiným než románským jazykem (chtějí poznat, jak vypadá slovanský jazyk). Další motivací je cesta do České republiky, a to buď za památkami, nebo v rámci studijního pobytu. Někteří studenti uvádějí jako důvod dlouhodobý zájem o českou historii a také to, že si o České republice (převážně o Praze) myslí, že je velmi krásná a rádi by ji navštívili.

ČEŠTINA V SANTIAGU DE COMPOSTELA DNES

V současnosti zajišťují pod vedením Kateřiny Vlasákové výuku češtiny stážisté z České republiky, kteří do Santiaga přijíždějí nejčastěji přes program ERASMUS+ PROGRAMME — Student Mobility for Traineeships. Přehled stážistů, který mapuje období mezi léty 2012 a 2021, je uveden na webové stránce Centra moderních jazyků (stážisté CLM). Z přehledu je patrné, že k výuce češtiny přispívají stážisté nepřetržitě od sledovaného roku 2012 až doposud, s jedinou výjimkou v roce 2020, kdy byla stáž zrušena z důvodu pandemie covid-19. Stážisté jsou studenty některé z českých vysokých škol, nejčastěji jde o studenty Univerzity Karlovy, ale také o posluchače Masarykovy univerzity v Brně, Palackého univerzity v Olomouci, Ostravské univerzity nebo Metropolitní univerzity v Praze. Délka jejich pobytu v Santiagu de Compostela je různá (obvykle od tří do šesti měsíců), vždy však zhruba odpovídá jednomu semestru.

Z vlastních zkušeností i ze zkušeností dalších pěti stážistek z Univerzity Karlovy, které v Centru moderních jazyků působily dříve a které jsem kontaktovala, vyplývá, že v období od roku 2015 dodnes se počet studentů, kteří mají zájem o češtinu, pohybuje okolo 10 za semestr. Jejich úroveň je různá. I proto je běžnou praxí, že stážisté vedou několik paralelních kurzů. Kurz češtiny pro úplné začátečníky, do kterého se zapisuje nejvíce studentů, se otevírá každoročně. Spolu s ním probíhají dle zájmu ho-

⁵ Je třeba dodat, že se jednalo o studenty z různých oborů, filologii jako svému studijnímu zaměření se nevěnovala ani polovina z nich.



diny konverzace pro pokročilejší studenty. Dle možností vyučujícího i zájemců o češtinu se těchto hodin účastní buď více studentů najednou, nebo probíhá konverzace formou „jeden na jednoho“. Pokud se najde dostatek studentů odpovídající úrovně, jsou vypsané kurzy češtiny pro mírně pokročilé.

V letním semestru školního roku 2020/2021 se do kurzů češtiny celkově přihlásili pouze čtyři studenti. Domnívám se, že největší roli v tak zásadním propadu oproti minulým letům sehrála nejen probíhající pandemická situace a s ní spojená omezení (např. kvóty upravující počet studentů v jedné třídě), ale především přesun kurzů do virtuálního prostoru. Studenti si zřejmě zapsali pouze to, co je v rámci konkrétního studijního plánu nezbytné absolvovat, a k zapsání volitelných kurzů nezbyla motivace.⁶

Přesto je o češtinu a Českou republiku v Galicii stále zájem. Dvě ze studentek češtiny pro začátečníky se na podzim 2021 chystají vyjet na roční studijní pobyt do České republiky, což bylo také jejich hlavní motivací pro přihlášení do kurzu. Jejich očekávání byla následující: seznámit se bazálně s českým jazykem, naučit se alespoň základní fráze, poznat českou kulturu a každodennost. Obě studentky jsou svým zaměřením lingvistky, proto bylo jednodušší odpovídat na jejich jazykové dotazy. Jako další důvod pro výběr češtiny studentky mimo jiné uvedly, že by rády poznaly svět očima střeoevropské kultury, kterou Česká republika podle nich zastupuje nejlépe. Zároveň pokládají Českou republiku za vhodný „strategický bod“ k cestování po střední Evropě. Také ostatní stážistky, které jsem oslovila, se setkaly se studenty, kteří měli ke studiu češtiny ve většině případů stejnou motivaci — studijní pobyt v České republice, před nímž se chtěli zorientovat v českém jazyce a kultuře, nebo plánovanou návštěvu České republiky. Někteří z těchto studentů se do České republiky pravidelně vrací a jsou schopni konverzovat na úrovni B1 až B2.

Konverzační hodiny vedené formou „jeden na jednoho“ ve virtuálním prostředí navštěvovala také zájemkyně, která se česky naučila v kurzech češtiny na Univerzitě v Santiagu de Compostela a později během studia v České republice. Jako motivaci ke studiu uváděla, že by nerada tento jazyk zapoměla. I zde má zkušenost odpovídá těm, s nimiž se setkaly mé předchůdkyně. Studenti, kteří jednou navštěvovali kurzy češtiny, se k tomuto jazyku většinou znovu vrací a snaží se jeho znalost udržet alespoň natolik, aby byli schopni komunikovat o základních tématech. Právě ti poté navštěvují konverzační hodiny nebo kurzy češtiny pro mírně pokročilé, pokud je dostatečný zájem a tyto kurzy jsou otevřeny.

UČEBNÍ MATERIÁLY

Výuka češtiny v Santiagu probíhala už od počátku především interaktivní formou (Vlasáková-Couceiro 1996: 209). Lektorka pracovala s učebnicemi, pomůckami vytvořenými svépomocí se studenty nebo kolegy, s filmy a nahrávkami českých hudebních skladatelů nebo příručkami o české historii. Neocenitelnou pomůckou byl také

⁶ Tuto domněnku jsem si potvrdila při rozhovoru se studenty nejen českého jazyka na Univerzitě v Santiagu.



český tisk a později internetové vyhledávače. V 90. letech se povedlo navázat spoluprací s MŠMT v České republice, které zasílalo Univerzitě v Santiagu de Compostela učebnice, slovníky nebo českou literaturu. I díky tomu se Centrum moderních jazyků Univerzity v Santiagu de Compostela může chlubit českou knihovnou, která již v roce 1996 disponovala 500 svazky.

Současné kurzy češtiny navazují na trend interaktivní výuky. K němu napomáhá i učebnice *Česky krok za krokem* (Holá 2016) či *Čeština express* ve španělské mutaci (Holá-Bořilová 2015), kterou si ke své výuce vybraly všechny oslovené stážistky. Dále pokračuje spolupráce se zastupitelským úřadem a Českým centrem v Madridu. Také úspěšně roste počet českých svazků v knihovně Centra moderních jazyků. Nyní čítá česká knihovna již přes 800 svazků z oblasti lingvistiky, literatury, umění, kultury a historie.

UČEBNICE ČEŠTINY PRO ŠPANĚLSKY MLUVÍCÍ

Pro cizince, jejichž mateřským jazykem je španělština a kteří mají zájem o češtinu, se nabízí několik učebnic zahrnujících výklad ve španělštině.⁷

První z nich je učebnice *Chcete mluvit česky?* (ve španělské mutaci *¿Quiere usted hablar checo?*) E. Čechové, H. Trabelsiové a H. Putze (Čechová-Trabelsiová-Putz). Učebnice se zaměřuje na jazykovou úroveň A1 až A2.

V roce 2013 vyšla učebnice *Žijeme v Česku, umíme česky* (ve španělské mutaci s podtitulem *Vivimos en Chequia, sabemos checo*) autorky V. Kopczykové-Dobešové (2013).

Ve stejném roce vyšla *Čeština pro začátečníky* L. Kasky (2013). Na rozdíl od ostatních zmíněných učebnic se zde španělština objevuje pouze na začátku a slouží jako uvedení do jazyka. Učebnice obsahuje také slovník, k výkladu však zprostředkovaný jazyk nevyužívá. Zahrnuje znalostní úroveň jazyka A1 a A2.

Španělským mluvčím se nabízí také *Čeština express 1 a 2* autorem L. Holé a P. Bořilové (2015). Příloha učebnice (samostatný sešit) zahrnuje gramatické tabulky, a především krátké seznamovací texty s českým jazykem a kulturou ve španělštině. Učebnice se ve dvou dílech zaměřuje na úroveň A1. Pokračování, *Čeština express 3 a 4*, je dostupné pouze v anglické, německé a ruské jazykové mutaci.

Běžnou praxí je, že pokračování uvedených učebnic, pokud existují, nebo učebnice pro vyšší jazykové úrovně, jsou buď pouze v češtině, nebo neexistuje jejich španělská mutace.

ZÁVĚREM

Je fascinující, kde všude může být čeština doma. Přestože Santiago de Compostela a Českou republiku (přesněji Prahu) dělí okolo 2000 km vzdušnou čarou a nespočet kulturních a historických rozdílů, je jasné, že právě v Galicii se češtině díky péci

7 Klíčem k výběru níže popsaných učebnic byly následující předpoklady: jazyková mutace ve španělštině (nebo využití španělštiny v rámci výkladu) a dostupnost na trhu.

Kateřiny Vlasákové a českých stážistů daří dobře. Studenti, kteří se do kurzů češtiny zapisují, vědí, proč se rozhodli právě pro studium češtiny, a v mnoha případech se k češtině i po absolvování kurzů na Univerzitě v Santiagu de Compostela nebo studijního pobytu v České republice rádi vracejí. Ani o stážisty z českých univerzit, kteří by chtěli do exotické destinace, není nouze. V současné době to tedy vypadá, že Univerzita v Santiagu de Compostela bude nejen nejstarším místem, ale také tou nejlepší volbou pro všechny Španěly, kteří se chtějí naučit česky.



BIBLIOGRAFIE:

- Čechová, E. — Trabelsiová, H. — Putz, H. (1994): *Chcete mluvit česky? ¿Quiere usted hablar checo?* Liberec: Harry Putz.
- Holá, L. (2016): *Česky krok za krokem*. Praha: Akropolis.
- Holá, L. — Bořilová, P. (2015): *Čeština express 1 a 2*. Praha: Akropolis.
- Kaska, L. (2013): *Čeština pro začátečníky*. Liberec: Ladislav Kaska.
- Kopczykova-Dobešová, V. (2013): *Žijeme v Česku, umíme česky. Vivimos en Chequia, sabemos checo*. Praha: Petr Trněný — Aladin agency.
- Vlasáková, K. / Vlasáková-Couceiro, K. (1996): *Za češtinou do Santiagu de Compostela, Čeština doma a ve světě: Češi a cizinci — čeština a cizinci 3*, s. 208–212.
- Vlasáková, K. (1997): *Univerzita v Babylonské věži, Slovo a slovesnost 58. 2*, s. 155–157.

ON-LINE ZDROJE:

- Centrum moderních jazyků Univerzity v Santiagu de Compostela — Centro de Linguas Modernas (CLM) de la USC. [online] [cit. 2021-04-10]. Dostupné z [www: <https://www.usc.gal/es/servizos/clm/cursos/checo/index.html>](https://www.usc.gal/es/servizos/clm/cursos/checo/index.html).
- Přehled stážistů* (stážisté CLM). Centrum moderních jazyků Univerzity v Santiagu de Compostela. [online] [cit. 2021-04-10]. Dostupné z [www: <https://www.usc.gal/es/servizos/clm/bolseiros_erasmus_checo.html>](https://www.usc.gal/es/servizos/clm/bolseiros_erasmus_checo.html).
- Česká škola Madrid. [online] [cit. 2021-04-10]. Dostupné z [www: <http://ceskaskolamadrid.es/>](http://ceskaskolamadrid.es/).
- MZV: Ministerstva zahraničních věcí: *Kateřina Vlasáková obdržela cenu Gratias Agit*. [online] [cit. 2021-04-10]. Dostupné z [www: <https://www.mzv.cz/madrid/cz/kultura_skolstvi_tisk_a_krajane/kultura_1/akce_2018/katerina_vlasakova_obdrzela_cenu_gracias.html>](http://www.mzv.cz/madrid/cz/kultura_skolstvi_tisk_a_krajane/kultura_1/akce_2018/katerina_vlasakova_obdrzela_cenu_gracias.html).
- UGR: Univerzity v Granadě: *Nabídka studijních oborů*. [online] [cit. 2021-04-10]. Dostupné z [www: <https://www.ugr.es/estudiantes/grados#title0>](https://www.ugr.es/estudiantes/grados#title0).
- VČR Madrid: Velvyslanectví České republiky v Madridu: *Výuka češtiny ve Španělsku*. [online] [cit. 2021-04-10]. Dostupné z [www: <https://www.mzv.cz/madrid/cz/kultura_skolstvi_tisk_a_krajane/kultura/vyuka_cestiny_ve_spanelsku/index.html>](http://www.mzv.cz/madrid/cz/kultura_skolstvi_tisk_a_krajane/kultura/vyuka_cestiny_ve_spanelsku/index.html).